

ผิวหนังอักเสบจากแมลงก้นกระดก (Paederus dermatitis)

อ.พญ.เพ็ญวดี พัฒนปรีชากุล

ภาควิชาตจวิทยา

Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

คงเป็นที่ตกตื้นกันพอสมควรเมื่อมีการให้สัมภาษณ์ออกรายการโทรทัศน์รายการหนึ่งถึงอาการผื่นใหม่ที่เกิดขึ้นบริเวณใบหน้าของแอรียสเตสสาวท่านหนึ่งเมื่อไม่นานมานี้ โดยสาเหตุที่สงสัยว่าจะเกิดจากการสัมผัสกับแมลงชนิดหนึ่งที่ผู้ดำเนินรายการขอเรียกว่า “แมลงน้ำกรด” ซึ่งบางท่านอาจจะเคยได้ยินหรือรู้จักในนามว่า แมลงก้นกระดก ตัวก้นกระดก หรือ แมลงเฟรชชี นั่นเอง

ภาวะที่เกิดขึ้นนี้มีชื่อว่า ผื่นผิวหนังอักเสบจากแมลงก้นกระดก หรือ Paederus dermatitis ซึ่งเป็นผื่นผิวหนังอักเสบที่เกิดจากการสัมผัสโดนสารชนิดหนึ่งจากตัวแมลงที่มีชื่อว่า ตัวก้นกระดก หรือ ตัวงักปีกสั้น หรือ ตัวก้นงอน (Rove Beetle, ชื่อวิทยาศาสตร์: Paederus fuscipes) เป็นแมลงขนาดเล็กประมาณ 7-8 มม. ส่วนหัวมีสีดำ ปีกน้ำเงินเข้มขนาดเล็ก และส่วนท้องมีสีส้ม แมลงชนิดนี้มักจะซ่อนตัวอยู่เมื่อเกาะอยู่กับพื้น จึงมักเรียกว่า "ตัวก้นกระดก" แมลงชนิดนี้จัดอยู่ใน Genus Paederus, Family Staphylinidae, Order Coleoptera โดยพบกระจายทั่วโลก มากกว่า 600 สปีชีส์ โดยเฉพาะในเขตร้อนชื้น โดยมักอาศัยบริเวณพงหญ้าที่มีความชื้น ชอบออกมามีไฟและแสงสว่างตามบ้านเรือน โดยเฉพาะจะมีมากในช่วงปลายฤดูฝน

แมลงชนิดนี้สามารถปล่อยสารที่เรียกว่า Pederin ออกมา โดยสารชนิดนี้ก่อให้เกิดความระคายเคืองกับผิวหนังมาก ทำลายเนื้อเยื่อผิวหนังของผู้ที่สัมผัสโดน และจะมีอาการแสบร้อนหรือ คันได้เล็กน้อย โดยไม่ได้ก่อให้เกิดอาการปวดแสบรุนแรงแต่อย่างใด และมีการอักเสบของผิวหนังได้โดยความรุนแรงจะขึ้นกับปริมาณความเข้มข้นหรือความเข้มข้นของสาร Pederin ที่สัมผัสโดน อาการผื่นผิวหนังจะยังไม่เกิดขึ้นที่สัมผัส แต่จะเริ่มเกิดผื่นและอาการแสบเมื่อผ่านไปประมาณ 24 ชั่วโมง ต่อมาจะเกิดเป็นผื่นแดงขอบเขตชัดเจน หรือรอยไหม้ลักษณะเป็นทางยาว โดยลักษณะที่เกิดเป็นทางยาวเพราะเกิดจากการปิดด้วยมือ หรือบางรายจะเกิดผื่นที่บริเวณชอกรอยพับที่ประกบกัน (kissing lesion) ร่วมกับตุ่มน้ำพองและตุ่มหนองใน 2-3 วัน โดยผื่นตุ่มน้ำตามบริเวณใบหน้า ลำคอ แขน มักทำให้เกิดความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นงูสวัดได้ แต่แตกต่างจากงูสวัดคือผื่นผิวหนังอักเสบจากแมลงก้นกระดก จะไม่มีอาการปวดร้าวตามแนวเส้นประสาทที่

ตำแหน่งที่เกิดผื่นเหมือนเช่นในงูสวัด ผื่นที่เกิดจากการสัมผัสแมลงก้นกระดกนี้ในเวลาต่อมาผื่นหรือแผลจะตกสะเก็ดและหายได้เองได้ภายใน 7 - 10 วัน หายแล้วอาจจะทิ้งรอยดำไว้สักระยะหนึ่ง ได้แต่มักไม่เกิดเป็นแผลเป็นนอกจากมีการติดเชื้อแบคทีเรียซ้ำเติมที่บริเวณผื่นเดิมทำให้ผื่นหายช้าลงและอาจลุกลามจนมีโอกาสดังกล่าวเป็นแผลเป็นหลังจากผื่นหายแล้วได้ สำหรับในรายที่ผื่นเป็นบริเวณกว้าง อาจมีไข้ ปวดศีรษะ ปวดข้อ หรืออาการคลื่นไส้ อาเจียนได้ หากเข้าตาอาจทำให้ตาบอดได้

หากสัมผัสถูกตัวของ “แมลงก้นกระดก” แล้ว ให้รีบล้างด้วยน้ำเปล่า หรือน้ำสบู่ และประคบเย็นในบริเวณที่สัมผัสโดนแมลง สังเกตอาการและการเปลี่ยนแปลงที่ผิวหนัง ถ้าเกิดเพียงรอยแดงเล็กน้อยสามารถหายเองได้ใน 2-3 วันไม่จำเป็นต้องทายาใด แต่ถ้าอาการผื่นเป็นมากขึ้นหรือมีตุ่มน้ำพองเกิดขึ้นควรรีบไปพบแพทย์ เพื่อรับการรักษาย่างถูกวิธี โดยการรักษาผื่นก็คือการให้ครีมสเตียรอยด์ทาในผื่นแดงระยะเริ่มแรก แต่ถ้าผื่นมีตุ่มน้ำพองเป็นบริเวณกว้างหรือแผลไหม้ควรทำการประคบด้วยน้ำเกลือครั้งละ 5-10 นาที วันละ 3-4 ครั้งจนแผลแห้ง ร่วมกับพิจารณายาปฏิชีวนะชนิดรับประทานเพื่อป้องกันการติดเชื้อแบคทีเรียซ้ำเติมและการรับประทานยาแก้คันเพื่อช่วยบรรเทาอาการคันในผู้ป่วยบางราย

คำแนะนำในการป้องกัน “แมลงก้นกระดก” ก็คือ ไม่ควรจับตัวแมลงมาเล่น ควรหลีกเลี่ยงการกัดหรือบีบตัวแมลงที่มาเกาะตามตัว ควรใช้วิธีเป่าแมลงให้หลุดออกไปเองโดยไม่ต้องจับโดนตัวแมลง ก่อนนอนควรปิดที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าห่ม ก่อน เพื่อป้องกัน รวมทั้ง ควรปิดประตูตู้เสื้อผ้า ประตูและหน้าต่างห้องนอน ให้มิดชิดทั้งกลางวันและกลางคืน ในช่วงกลางคืนควรเปิดไฟเฉพาะเท่าที่จำเป็นโดยเฉพาะควรปิดไฟห้องนอน เพราะ “แมลงก้นกระดก” มักชอบออกมาเล่นแสงไฟตามบ้าน

แมลงก้นกระดกหรือด้วงก้นกระดก (*Paederus fuscipes*)

Paederus dermatitis: ผื่นแดงขอบเขตชัดเจนและรอยแผลลักษณะเป็นทางยาว

Paederus dermatitis: เกิดผื่นที่บริเวณซอกรอยพับที่ประกบกัน (kissing lesion)